

Sursa cunoașterii este experiența. (Albert Einstein)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

Casa lui Albrecht Dürer din Nürnberg

ANUL IV, NR.5

MAI 2023

APARE LUNAR

SEMNIFICAȚIILE ZILEI DE 10 MAI

pag. 2-3

COLECȚII PIERDUTE, COLECȚII REGĂSITE

STATERII KALLATIENI DE TIP ALEXANDRU CEL MARE

pag. 4-5

D. A. STURDZA

PORTRETE ALE DOMNITORILOR ROMÂNI

pag. 6-7

ANTIM IVIREANUL, TIPOGRAFUL MIHAIL IȘTVANOVICI ȘI RELAȚIILE GEORGIANO - ROMÂNE

pag. 10-11

ACADEMICIANUL EUGEN SIMION OMUL ȘI CĂRȚILE

pag. 8-9

ALBRECHT DÜRER

Școala germană de gravură a secolul al XVI-lea este bine reprezentată în colecțiile Cabinetului de Stampe prin nume importante de gravori, pornind de la Israel von Meckenem (Cartea de joc-Regele, exemplar rar în colecțiile europene), Albrecht Dürer, Heinrich Aldegrever, Jost Amman, Hans Baldung Grien, Virgil Solis, Georg Pencz, Lucas Cranach cel Bătrân și Hans Burgmair. Este secolul în care gravura germană a strălucit, datorită unor opere ca cele ale lui Albrecht Dürer, cu impact și în celelalte școli importante de gravură, precum cea olandeză și italiană. Albrecht Dürer este prezent cu 57 planșe, unele tiraje din timpul vieții (1498-1511), altele, realizate după moartea sa, dar la fel de importante. Planșele sunt organizate după cele două tehnici pe care le-a practicat: xilogravura și gravura pe metal. Dürer rezolvă cu strălucire problema introducerii unor grupuri plastice într-un spațiu redus; libertatea burinului face să transpară personajele din întuneric spre lumină. Nu întotdeauna personajul principal ocupă primul plan al lucrării, figurile amestecându-se într-o mișcare manieristă, fiecare interpretându-și rolul său. În tehnica xilogravurii, cele mai importante sunt subiectele religioase, precum Ciclul Patimilor mari și mici, Ciclul Vieții Fecioarei, Ciclul Apocalipsa Sfântului Ioan.

SEMNIIFICAȚIILE ZILEI DE 10 MAI -

Principala semnificație a zilei de 10 Mai este legată de momentul sosirii lui Carol de Hohenzollern Sigmaringen în România în anul 1866. Având acceptul împăratului francez Napoleon al III-lea și pe cel al regelui Prusiei, Wilhelm I, principele Carol pornește spre România la sfârșitul lunii aprilie 1866. Părăsește castelul Sigmaringen de lângă Düsseldorf și traversează Elveția și Austria. În ziua de 8 mai ajunge cu vaporul la Turnu Severin, iar pe 10 Mai 1866 intră în București. Va fi începutul unei domnii de 48 de ani, cea mai lungă din istoria românească. Este perioada în care 10 Mai intră în conștiința românilor drept Ziua Națională și Ziua Dinastiei și se va păstra astfel până la momentul instaurării regimului comunist în România.

În cei 48 de ani de domnie, Carol I a obținut independența țării - datorită acestui fapt i-a și crescut prestigiul, atât în interiorul țării, cât și în afara ei. A redresat economia, a susținut crearea în România a unor instituții specifice statului modern și a pus bazele unei dinastii. A construit în Munții Carpați Castelul Peleş, care a rămas până astăzi una dintre cele mai vizitate atracții turistice ale țării. După războiul ruso-turc (1877-1878), România a câștigat Dobrogea (dar a pierdut sudul Basarabiei), iar Carol a dispus ridicarea podului peste Dunăre, între Fetești și Cernavodă, care să lege noua provincie de restul țării. Semnificația zilei de 10 Mai se va lega în mod simbolic și de momentul obținerii independenței României.

Una dintre neîmplinirile domniei regelui Carol I, o problemă transmisă și succesorilor lui și care a știrbit din prestigiul monarhiei, fost eșecul rezolvării

problemelor tipice unei țări a cărei economie era bazată pe agricultură și a cărei populație era reprezentată în covârșitoare majoritate de țărani. După urcarea pe tron a lui Carol I, situația țărănimii române începe să se degradeze serios, pe măsură ce moșierimea, pentru a face față competiției pe piețele externe, ridică continuu nivelul de exploatare al țărănimii. Sistemul injust pentru majoritatea populației României din acea perioadă era în plus aproape o excepție în regiune, fapt care totuși nu

l-a stimulat pe suveran să inițieze un program de reformă agrară, situație care a condus la repetate explozii sociale în mediul rural la finele secolului al XIX-lea și

începutul secolului al XX-lea, inclusiv Răscoala de la 1907. Rezultatul a fost că principalul sector al economiei românești în epocă, în care era antrenată

majoritatea covârșitoare a populației, a rămas într-o stare primitivă.

Viața politică internă, încă dominată de către familiile de mari proprietari

de pământ (categorie din care, începând cu 1884, făcea parte și familia regală), organizată în jurul partidelor rivale, Liberal și Conservator, a fost lovită de două răscoale ale țăranilor mai importante, în sudul țării, în aprilie 1888 (care a cuprins 27 din cele 32 de județe le țării) și în partea nordică a Moldovei, în februarie 1907, care a cuprins repede și sudul țării până în martie.

Răscoalele au fost reprimate în mod sângeros, fiind folosită armata și chiar artileria împotriva țăranilor revoltați. Represiunile s-au soldat cu aproximativ 10.000 de victime, după unele surse. Alte surse vorbesc însă de o cifră probabilă a morților de 9000 de țărani.

Perpetuarea relațiilor feudale în agricultură au dat naștere din acea epocă începând la tendințe republicane, partizanii acestor idei acuzându-l pe rege pentru faptul că era cel mai mare proprietar de pământ (boier) din țară. Momentul răscoalelor țărănești a adus o pată pe obrazul monarhiei și a alimentat pentru o lungă perioadă de timp tendințele antimonarhice.

Regele a promis țăranilor în toiul răscoalei din 1907 că va înfăptui o reformă agrară, în urma căreia țăranii să fie împroprietăriți. Aceasta va fi însă realizată abia în timpul regelui Ferdinand I, succesorul lui Carol I.

Deși regele Carol a fost descris drept o persoană rece și era permanent preocupat de prestigiul dinastiei pe care o fondase, el a rămas un simbol al dezvoltării României. Soția sa, regina Elisabeta, îl caracteriza ca „o persoană care își poartă coroana și în somn”. Era foarte meticulos și încerca să își impună stilul fiecărei persoane care îl înconjură. Deși era foarte devotat sarcinilor sale de rege al României, niciodată nu și-a uitat rădăcinile germane. În 1870, cu ocazia războiului franco-prusac, germanofilia lui Carol I a fost de altfel pe punctul de a-l costa coroana, preferințele românilor în acel moment fiind în contradicție cu cele ale suveranului.

În anul 1868, guvernul liberalilor radicali a fost silit să se retragă de la putere din cauza diferențelor puternice cu domnitorul Carol. Radicalii își manifestaseră opoziția față de planurile lui Carol de reorganizare a armatei și de construcție a căilor ferate și avea intenția de a transforma tronul într-un simplu instrument al politicii lor interne. Relațiile dintre Carol și conducătorii radicali și moderați s-au deteriorat atât de mult încât spre toamna anului 1870, acesta intenționa să abdice. Într-o scrisoare publicată anonim în „Ausburger Zeitung” din 27 ianuarie 1871, Domnitorul îi acuza pe liberali care, consemna el, fuseseră educați în străinătate, de faptul că aplicau acasă, fără discernământ, ideile politice și sociale, aflate în Europa Occidentală.

La 22 martie 1871, Carol I a îndepărtat guvernul liberal condus de Ion Ghica și a numit un guvern

ZIUA REGALITĂȚII

conservator condus de Lascăr Catargiu. Venirea conservatorilor la putere a condus la sfârșitul instabilității guvernamentale, iar Carol și-a recăpătat încrederea în capacitatea sa de a domni și a renunțat la gândurile de abdicare. Sub președinția lui Lascăr Catargiu, conservatorii au condus neîntrerupt între 1871 și 1876, cea mai lungă perioadă de guvernare de până atunci. Guvernul conservator al lui Titu Maiorescu a dus România în cel de Al Doilea război balcanic, iar prin pacea semnată la București la 10 august 1913, Bulgaria a fost obligată să renunțe la majoritatea teritoriilor pe care le dobândise în primul război balcanic și a cedat

Dobrogea de Sud României, recunoscând linia Turtucaia-Balcic drept noua frontieră între cele două țări. Domnia îndelungată a lui Carol a ajutat dezvoltarea rapidă a statului român. Regele Carol I s-a implicat în consolidarea și în promovarea culturii și educației. În plan intern, a finanțat Fundația Universitară „Carol I”. Alături de scriitoarea germană Mite Kremnitz, a scris și a publicat propriile memorii. Spre sfârșitul domniei sale și începutul Primului Război Mondial, Regele dorea să intre în război de partea Puterilor Centrale, în timp ce opinia publică era de partea

Antantei. Carol a semnat un tratat secret în 1883, care lega România de Tripla Alianță și, deși tratatul trebuia activat doar în cazul în care Rusia imperialistă ar fi atacat unul dintre membrii tratatului, Carol era convins că cel mai onorabil ar fi fost intrarea în război de partea Imperiului German. În 21 iulie / 3 august 1914 a fost convocată o întrunire de urgență a Consiliului de Coroană unde Carol le-a comunicat acestora existența tratatului și și-a exprimat dorința sa. A întâmpinat o opoziție fermă din partea majorității membrilor Consiliului de Coroană. Carol I moare pe 27 septembrie/10 octombrie 1914.

Viitorul rege Ferdinand I, sub influența soției sale, regina Maria, cunoscută ca fiind pro Anglia și Rusia, a fost mai dispus să asculte opinia publică românească și să se poziționeze în cadrul conflictului de partea Antantei. În decursul celor 48 de ani de domnie ai regelui Carol I, ziua de 10 Mai a continuat să reprezinte un simbol al națiunii și al monarhiei, ale căror destine s-au îmbinat în mod firesc începând cu 1866. Semnificația a rămas aceeași și în timpul domniilor succesorilor regelui Carol I.

Drd Nina Cristea

COLECȚII PIERDUTE, COLECȚII REGĂSITE

Staterii kallatieni de tip Alexandru cel Mare ai Mariei Golescu, un posibil fragment din tezaurul de la Anadol, IGCH 866 (azi Dolinskoe, raion Reni, regiunea Odessa, Rep. Ucraina) Asupra notorietății, importanței istorice și spectaculozității colecției numismatice alcătuite și administrate de Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române nu mai este cazul să insistăm. Cu toate acestea, anvergura și valoarea în cadrul acesteia a colecției de monede de aur, formată din aproximativ 10000 piese (grecești, romane, bizantine, medievale, moderne) trebuie mereu subliniată și ea ocupă un loc aparte. Unele dintre aceste exemplare se constituie prin raritatea (uneori chiar unicitatea) lor în adevărate documente istorice, de multe ori ele fiind singura mărturie privind derularea unor evenimente majore sau povestea unor tezaure faimoase.

Am întreprins, de aceea, în ultimul deceniu un efort susținut și sistematic de punere în valoare, redescoperire, reidentificare a unor vechi descoperiri, dar și colecții, inclusiv a poveștilor din spatele acestora sau a celor ce le-au alcătuit. E un efort de restituire istorică pe care îl datorăm celor ce au constituit aceste colecții. Reexaminarea recentă a unui lot de 20 de monede de aur (stateri de tip Alexandru cel Mare și Lysimach, solidi romani din sec. IV-V p.Cr., numeroase monede bizantine și una venețiană) a condus la redescoperirea unei semnificative colecții interbelice aparținând Mariei Golescu (1897- 1987; fig. 1). Monedele au fost achiziționate la 27 noiembrie 1963 de Biblioteca Academiei Române, de la Anca Paclieff, în cadrul unui lot de 20 piese de aur, grecești antice (stateri de tip Alexandru cel Mare și Lysimach), solidi romani din sec. IV-V p.Cr., mai multe emisiuni bizantine și o piesă venețiană,

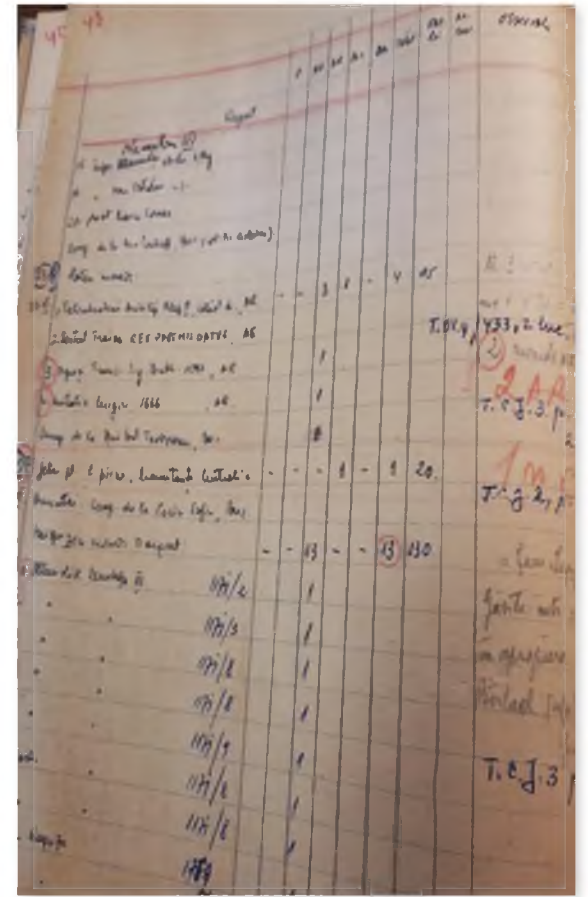
contra sumei de 4500 lei, cu mențiunea că provin din colecția Mariei Golescu. Este de menționat că această ultimă precizare era făcută marginal, la final, și nu tocmai explicit, într-o manieră specifică vremii, informația fiind trecută în paranteză, cu un scris subțire, sub forma col. M. Golescu (ceea ce ar fi putut duce cu gândul la prima vedere la cu totul altceva,

profesional al vremii, opțiunea finală fiind în favoarea unui preț unitar și nu individualizat, având în vedere volumul mare al colecțiilor muzeale și mai ales caracterul lor inalienabil. De altfel, atunci când a fost adoptat, în a doua parte a anilor 50 din secolul trecut, valoarea era destul de aproape de prețul de piață al pieselor. Desigur, câteva decenii mai târziu aceasta a devenit

activitatea sa în domeniu nu sunt cunoscute. Ca marea majoritate a elitei interbelice românești, a fost arestată în 1949 de regimul comunist, direct din Consulatul britanic din București, unde lucra, fiind condamnată la 20 de ani închisoare (din care a efectuat 13), executată alături de Arlette Coposu (soția lui Corneliu Coposu, secretar personal al lui Iuliu Maniu,

Maria Golescu (n. 1897, București – d. 1987, Eastbourne)

Extras din registrul inventar al Cabinetului numismatic

de pildă colonel M. Golescu; fig. 2). Constatăm că ele au fost achiziționate la un preț mediu de circa 200 lei, care de fapt nu este o medie, ci corespunde normativului emis cu numai câțiva ani mai înainte și care stabilea la 200 lei valoarea unei monede de aur, indiferent de emitentul, datarea, raritatea ei. El nu fusese stabilit întâmplător, ci urmare a unor dezbateri serioase în mediul

derizorie. Descendentă directă a familiei Golescu (aceeași căreia-i aparținuseră revoluționarii pașoptiști), Maria Golescu s-a afirmat în perioada interbelică în calitate de cercetător mai ales al istoriei artei, în special medievale, fiind și membră a Societății Numismatice Române din anul 1923. Foarte multe despre

președintele Partidului Național Țărănesc, devenit el însuși președintele Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat după 1989), ca și de Niculina Mihalache, soția liderului țărănist Ion Mihalache. Eliberată în anul 1962, emigrează în anul următor în Marea Britanie, răscumpărată de la regimul comunist cu suma de 4000 dolari, lăsând colecția sa unei persoane

Stater de tip Alexandru cel Mare - Avers; Revers

STATERII KALLATIENI DE TIP ALEXANDRU CEL MARE

Stater de tip Alexandru cel Mare - Avers; Revers

probabil apropiate (Anca Paclieff, despre care nu avem nici o informație), care o vinde în 1963 Bibliotecii Academiei Române, în condițiile apariției legislației care interzicea deținerea monedelor de aur de persoane private. Mențiunea laconică din registrul inventar al Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române pe anii 1962-1964 este singura informație despre existența unei colecții numismatice a Mariei Goleșcu; în aceste condiții, nu este surprinzătoare lipsa totală a datelor despre modul de constituire al acesteia. Anul intrării Mariei Goleșcu în Societatea Numismatică Română (1923) devine astfel un reper, desigur relativ, propunând un eventual terminus post quem pentru achiziționarea respectivelor stateri – deși nimic nu ne garantează că nu erau în posesia acesteia dintr-o perioadă anterioară. Având în vedere anul nașterii sale (1897), anii războaielor balcanice și ai Marelui Război (perioade în care Maria Goleșcu a activat ca asistentă medicală voluntară, atât în 1913, cât și în 1916-1918), considerăm că este mult mai probabil ca piesele să fi intrat în posesia sa după Marelui Război, posibil după 1923; un terminus ante quem este un reper mai mult formal, anul 1940 fiind la rândul său o bornă cronologică, deși credem că este de presupus ca monedele să fi fost procurate în prima parte a intervalului propus. În cadrul colecției, reținem atenția cei patru stateri de tip Alexandru cel Mare, dintre care doi emiși la Kallatis (tip Price 897 și Price 914), ceilalți doi provenind de la Sardes (Price 2533) și Babylon (Price 3748). La vremea aceea (în perioada interbelică), la fel ca și mult timp după, emisiunile de aur kallatiene erau rarități extreme. Lotul cel mai reprezentativ de monede de aur de tip Alexandru cel Mare emise la Kallatis (peste 250 exemplare) provenea din tezaurul descoperit la Anadol (IGCH 866; fig. 3) – azi

Domanskoe, raionul Reni, regiunea Odessa, Ucraina – în anul 1895 (nr. 44-47, 188-222, 279-331, 350-414, 512-628). Tezaurul a fost publicat în anul 1902, așa cum s-a putut, fără fotografii ale tuturor pieselor, acestea fiind însă foarte bine descrise. Destinul marelui tezaur de la Anadol este unul dintre cele mai dramatice și puțin cunoscute. Descoperit în 1895 în Basarabia, atunci în Imperiul țarist, și cuprinzând circa 1200 stateri, majoritatea de tip Alexandru cel Mare, dar și stateri de tip Lysimach, el a fost publicat de E. M. Pridik în anul 1902, în condițiile epocii, fără o ilustrare integrală, dar cu o descriere foarte bună a celor 979 exemplare (dintre care o parte, dar nu știm câte, au ajuns la Hermitage, dintre care doar o parte, dar nu știm câte și dacă mai există astăzi). Necesitatea reinvestigării sale a fost subliniată de multe decenii de H. Seyrig. Știm astăzi că, teoretic, 300-400 exemplare s-ar afla la Muzeul Hermitage din Sankt Petersburg, cu certitudine unul la Muzeul din Odessa și patru la New York, în colecția American Numismatic Society. Știm, de asemenea, că au existat cel puțin două loturi consistente de stateri provenind din tezaurul de la Anadol tranzacționate în licitații europene, și anume licitația casei A. Hess din 15 octombrie 1903, în care au fost vânduți 230 stateri din faimoasa descoperire (poate și dintre cei 979 văzuți de Pridik) respectiv licitația casei Schlessinger din 4 februarie 1935, în care vedem alți 60 stateri din același depozit monetar. Primul lot dă exact diferența inițială din tezaurul de la Anadol. Cel de al doilea este rodul vânzărilor sovietice pentru finanțarea armatei lui Troțki și mai ales a operațiunilor Cominternului. Restul... Nu este cazul să insistăm aici asupra descrierii pieselor de tip Alexandru cel Mare, acestea fiind emisiuni tipice, cu descrieri standard din punctul de vedere al iconografiei lor, și anume având pe avers capul

zeiței Atena, cu coif corintian, spre dreapta, iar pe revers zeița Nike, în picioare spre stânga, ținând în mâna dreaptă întinsă o cunună de lauri, iar în mâna stângă un stylis (stindard) sprijinit pe umăr. Pe revers în dreapta legenda ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, în câmp stânga cu sigla monetăriei kallatiene cu sau fără monogramă de magistrat monetar. Revenind la tipul Price 897 (fig. 4) în vederea repertoriului exemplarelor cunoscute, trebuie remarcat că în catalogul standard al lui M. Price sunt cunoscute pentru acest tip doar 13 exemplare (poate 14), nu numai pentru perioada interbelică, ci până la începutul anilor 90 ai secolului XX, când este tipărit determinantul. Dintre aceste 13 piese, tipul Price 897 (Müller 1638) era atestat în tezaurul de la Anadol printr-un număr de 13 exemplare (nr. 548-560 la Pridik, dintre cele 979 văzute de el). Piesa similară aflată astăzi în colecția American Numismatic Society (inv. 1944.100.35926) este o intrare târzie, din anul 1944, fiind donată de E. T. Newell, probabil din cele ieșite din Anadol, fie în 1895, fie în interbelic. Deci, TOATE EXEMPLARELE CUNOSCUTE DE TIP PRICE 897 APARTIN DE FAPT TEZAUULUI DE LA ANADOL. Staterul kallatian tip Price 897 (Müller 1638) nu este reprezentat în licitația casei Hess din 1903, iar exemplarul care se regăsește ca tip în licitația casei Schlessinger din anul 1935 (Schlessinger nr. 671, tip Price 897 = Müller 1638), este diferit de cel al Mariei Goleșcu, acestea fiind singurele licitații în care s-au comercializat loturi provenind din tezaurul de la Anadol. Prin urmare, singura sa proveniență posibilă rămâne lotul inițial al tezaurului de la Anadol, din 1895, în care se regăseau 13 piese de acest tip, și din care nu știm câte au ajuns de fapt la Hermitage, unde astăzi, în cel mai fericit caz, se mai păstrează doar 300-400 exemplare. La care, desigur, ca și în cazul Chivotului Legii din Etiopia, nimeni nu are

acces. Staterul kallatian de tip Price 914 (Müller 817; fig. 5) era cunoscut la momentul editării catalogului lui M. J. Price (1992) printr-un număr semnificativ de exemplare provenind tot din tezaurul de la Anadol (nr. 374-414 la Pridik dintre cele 979 văzute de el) sau din licitația casei Rollin din 1911 (exemplar aflat azi în colecția British Museum, inv. 1911.0409.141. Piesa de același tip din colecția American Numismatic Society (1944.100.35923) este tot o donație a aceluiași E. T. Newell din anul 1944. Deci, din nou, TOATE EXEMPLARELE CUNOSCUTE APARTIN DE FAPT TEZAUULUI DE LA ANADOL. Parcurgând catalogul licitației Hess din 15 octombrie 1903 constatăm că este reprezentat (chiar consistent) doar tipul kallatian Price 914 (Müller 817), pentru care avem 14 monede (Hess 90-103). Din păcate, doar unul singur este ilustrat (Hess 96; Hess 1903, p.4, pl. 1.), acesta fiind un exemplar distinct de cel aflat în colecția Mariei Goleșcu. Nu putem însă spune nimic despre celelalte 13 piese, între care ea se poate regăsi. După cum nu știm dacă cele 14 piese din licitația Hess fac parte din lotul inițial de 40 de acest tip din cele 797 văzute de Pridik sau sunt altele, cum e cel mai probabil. La licitația Schlessinger din 1935 nu este prezent nici un stater kallatian tip Price 914. În orice caz, până la începutul anilor 90 din secolul trecut altă atestare a acestui tip monetar decât tezaurul de la Anadol nu există. Constatăm în urma acestui scurt istoric al atestării tipurilor de stateri kallatiene prezenți în colecția Mariei Goleșcu că exemplarele bătute la Kallatis de tip Price 897 și Price 914 au o reprezentare aproape exclusivă în tezaurul de la Anadol în perioada în care Maria Goleșcu le-ar fi putut achiziționa.

Dr Viorel Petac

„DIMITRIE A. STURDZA - MEMORIU ASUPRA

Pe 25 februarie/9 martie 2023 s-au împlinit 190 de ani de la nașterea omului politic, academicianului și președintelui Academiei, Dimitrie Alexandru Sturdza-Miclăușanu.

La 15 septembrie 1871, la propunerea lui Alexandru Odobescu, D. A. Sturdza-Miclăușanu este ales membru titular al Societății Academice Române, iar în 1874, în ședința din 8/20 septembrie îl înștiințează pe August Treboniu Laurian, președintele Societății, că dăruiește „o colecție de 18 gravuri cu portretele domnitorilor români” și citește „Memoriul asupra portretelor domnilor români”.

Cu această ocazie precizează că demersul său are la bază „cea dintâi notiță asupra portretelor Domnitorilor români” scrisă de N. Bălcescu, în urma cercetărilor făcute în Biblioteca Națională din Paris, completată cu portretele gravate aflate în mai multe colecții - în colecția studiată și de el în Biblioteca din Paris, în cea particulară imperială de la Viena și în alte câteva colecții din țară, cea a lui A. Papiu-Ilarian, Dimitrie Constantin Sturdza Scheianul, vărul său și în colecția personală.

Memoriul a fost publicat, sub formă de broșură, la București, în Tipografia Thiel & Weiss, Lipskani 11, în 1875, cuprinzând 48 de pagini. Dedicăția adresată domnilor Ion Ghica, Alexandru G. Golescu și prietenului lor Nicolae Bălcescu, pașoptiști, dovedește preocuparea pe care D. A. Sturdza și ceilalți membri ai Societății Academice o aveau pentru promovarea documentelor istoriei și culturii naționale.

În ediția revizuită sperăm să venim în întâmpinarea dorinței exprimate de D. A. Sturdza, care scria: „Am amintit toate acestea pentru a mă scuza că memoriul de față (...) nu va putea apărea astfel precum ar fi fost de dorit, (...) însoțit de copiiile

portretelor făcute după originale”. Astfel că am îmbogățit explicațiile lui D. A. Sturdza asupra fiecărui portret, cu imaginile gravurilor aflate în colecțiile Cabinetului de Stampe al Bibliotecii Academice Române, gravuri originale, așa cum apăreau ele atât în publicațiile epocilor respective cât și în cele de mai târziu, realizate de istorici și literați. Gravura face parte din ceea ce Lucien Febre numea „Civilizația cărții”, pentru perioada de la Renaștere spre timpurile moderne. Odată cu inventarea gravurii în aramă, procedeele de reproducere

au devenit, mai ales din Renaștere, adevărate curente ale modei. Cărțile cu ilustrație gravată capătă un caracter aproape turistic, dar mai ales documentar, prin informația pe care o oferă. Foile volante gravate, care circulau încă dinainte, își dobândiseră treptat o răspândire generală, devenind o modalitate, aproape sigură, de transmitere a informației în masă. Istoricii care s-au ocupat de identificarea documentelor referitoare la Țările Române, fie portrete, vedute, scene de bătălie, costume etc., s-au folosit de cartea ilustrată sau de

foile volante gravate pentru a concretiza evenimentele politice sau sociale ale epocilor despre care vorbeau. Cărțile lui Hieronymus Ortelius, Domenicus Custos, Giacomo Franco, sau ale lui Matthaeus Merian etc., povestesc în imagini o parte din istoria țărilor noastre.

În aceste cărți din secolul al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea, imaginile, portretele, vedutele, scenele de bătălie, foloseau imagini convenționale, unele chiar fanteziste, preluate din cărți mai vechi. Surprinzător este că în edițiile despre care vorbim, portretul lui Mihai Viteazul este copiat după cel executat „ad vivum” de Aegidius Sadeler, pe când mai târziu, în 1665, în Hieronymus Ortelius, portretul este cu totul diferit, foarte departe de imaginea reală.

Mergând pe urma imaginilor gravate ale domnitorilor români, ne-am izbit de numeroase controverse. De-a lungul timpului cercetătorii au reinterpretat chipurile domnitorilor menționați de D. A. Sturdza. Primul care modifică atribuirile este Nicolae Iorga care în albumul „Domni români după portrete și fresce contemporane” (Sibiu, 1930), consideră că gravurile reprezentându-i pe Constantin Șerban Basarab (pl. 106), Gregorio Ghica (pl. 108) și Gregorii Gika călare (pl. 107), l-ar reda, de fapt, pe Gheorghe Ștefan. Portretul considerat de D. A. Sturdza ca fiind al lui Alexandru Ipsilanti, Domn al Moldovei este, după Iorga, portretul lui Constantin Ipsilanti (pl. 129), etc. Este evident, dacă privești fizionomiile, că „figura uscată” descrisă de N. Bălcescu a lui Gheorghe Ștefan nu are nimic de a face cu cele două imagini ale rotofeiului domn, denumit de gravor, Gregorio Ghica.

În publicațiile ulterioare, fie ele istoria unor domnitori, fie istorii generale referitoare la Țările

„PORTRETELOR DOMNILOR ROMÂNI”

Expoziția a fost organizată de Cabinetul de Stampe al Bibliotecii Academiei Române cu ocazia împlinirii a 190 de ani de la nașterea omului politic și academicianului Dimitrie Alexandru Sturdza. Au luat cuvântul: Nicolae Noica, membru de onoare al Academiei Române, director general al Bibliotecii Academiei, Acad. Gh. Zamfir, vicepreședinte al Academiei Române, istoricul Narcis Dorin Ion, Cătălina Macovei.

Române, aceste atribuiri se perpetuează. Istoricii se bazează pe imaginile preluate din cărțile epocii, pe care le interpretează în funcție de viața politică și socială a momentului de care domnitorul respectiv este legat; unii cercetători din secolul al XXI-lea consideră portretul gravat o reflecție a evenimentelor politice pe care domnitorii le trăiesc și leagă imaginea gravată de anumite fapte istorice sau conjuncturi politice. Credem că problema este mai complexă, aceste portrete gravate de artiști din diverse țări nordice, central-europene sau italiene, care gravitau, în cazul Țărilor Române, pe lângă curtea de la Viena, nu reprezintă personaje gravate „ad vivum”, ci de multe ori ele sunt portrete convenționale, așa cum și le imaginau artiștii, după diferite descrieri sau evenimente în care personajele au fost implicate. Dacă luăm ca exemplu cartea lui Galeazzo Gualdo Priorato „Historia di Leopoldo Cesare” scrisă între 1670-1674, care se referă la oameni politici, militari, conflicte, hărți, desfășurate pe parcursul domniei Împăratului Leopold I, vedem că

atât unele personaje antrenate în conflictele militare, precum Gheorghe Ștefan, Constantin Șerban, Grigore Ghica, Eustratie Dabija, Grigore I Ghica, care apar în paginile celor trei volume, dar și planurile de orașe sau scenele de bătălii, folosesc convenția ca element principal. Sunt cunoscuți artiști nordici, germani sau italieni, care au lucrat la această ediție. Artiștii îmbracă personajele în armuri occidentale, după cum își imaginau că trebuie să fie un beligerant, folosindu-se de descrieri sumare ale fizionomiilor, orașele se orientează după planul orașului sfânt, având cetatea în centru, sau sunt așezate pe malul unor ape, cu orașul în fundal, în care apar minarete și câteodată, cămile, ca în cazul unor orașe românești, pe care artiștii nu le-au văzut, dar știau că sunt la porțile Orientului. Oricum, cu unele mici excepții, portretele gravate sunt ale celor pe care legenda îi menționează, așa cum în mod convențional artistul i-a descris: Gheorghe Ștefan, Constantin Șerban, sunt participanții la evenimentele în

care este implicată Europa centrală în timpul împăratului Leopold I; poate mai puțin Gregorio Ghica care după anul menționat, 1664, nu poate fi nici Gheorghe Ștefan (cum crede Iorga), nici Gheorghe Ghica cel Bătrân, care deja nu mai era Domn, dar ar putea fi Eustratie Dabija și el unul dintre combatanți. Este greu de crezut că artistul Adrien van Bloemen ar desena același domnitor cu o fizionomie deosebită, schimbându-le doar titulatura, cum este cazul domnitorilor menționați. În *memoriu* mai sunt și alte inadvertențe, care rămân să fie descifrate de o cunoaștere mai în adâncime a fenomenului artelor grafice. Chiar dacă aceste gravuri sunt considerate documente relevante pentru istoria politică și culturală, ele trebuie tratate cu prudență. Ediția revizuită este completată și cu pagina de gardă a cărților sau revistelor, în care au apărut unele dintre aceste portrete, cărți aflate în patrimoniul Bibliotecii Academiei Române, la Serviciul de Manuscrise- Carte Rară sau în depozitele generale.

De asemenea am gândit ediția și cu o completare sumară a vieții lui Dimitrie Aleaxandru Sturdza-Miclăușanu, atât ca istoric, academician și mai ales, ca om politic combativ și deosebit de implicat în viața politică a timpului său, ilustrând-o cu fotografii biografice sau caricaturi, aflate de asemenea în colecțiile noastre, care dezvăluie complexitatea omului politic și diversitatea preocupărilor lui în istoria timpului său, până la 8/21 octombrie 1914, când s-a stins din viață.

Cătălina Macovei

ACADEMICIANUL EUGEN SIMION -

„Mai toți comentatorii mei spun că sunt un munte de calm și echilibru, lin și statornic ca un drum în câmpie. Nu-i adevărat, sunt un vârtej de neliniști, trăiesc în gura unui vulcan, viața mea interioară este uneori un coșmar... Am încercat în mai multe rânduri să contest fantasma echilibrului meu imperturbabil, dar n-am reușit. Când cineva, un tânăr, încearcă să-mi facă un portret, începe invariabil cu ideea calmului și a echilibrului meu interior, fără să-și dea seama ce război duc cu mine pentru a ieși în lume cu o față liniștită și cu un mers regulat...”

Cărțile sale, multe la număr, nu vor putea fi ocolite de niciun cercetător al culturii române, fie că vorbim despre ciclul «Scriitori români de azi», «Dimineața poezilor», «Ficțiunea jurnalului intim» etc., fie că vorbim despre consistentele și de netrecut «Genurile biograficului», «Mircea Eliade. Nodurile și semnele prozei», «Tânărul Eugen Ionescu», «Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial», «Cioran – o mitologie a nedesăvârșirilor» etc. Recitirea literaturii române vechi și moderne în narațiuni critice cu un stil inconfundabil pe care ne-a oferit-o în decursul anilor se înscrie, fără îndoială, între constantele culturii române.

Cele peste 200 de volume de ediții științifice apărute din 2000 încoace reprezintă o dovadă obiectivă a reușitei. «Dicționarul General al Literaturii Române», «Enciclopedia literaturii române vechi», «Cronologia vieții literare» și să nu uităm impresionanta ediție a manuscriselor eminesciene, împlinind astfel visul lui Constantin Noica, sunt, de asemenea, întreprinderi a căror importanță în cultura română este nu doar vitală, cât și esențială, dovedind prin aceasta un spirit de întemeietor. Muzeul Național al Literaturii Române îi este recunoscător pentru faptul că în ultimii ani instituția muzeală a fost «complice» la editarea lor. La mulți ani, domnule Profesor! Acad. Ioan-Aurel Pop, actualul președinte al Academiei Române, spunea: „Rostirea numelui lui Eugen Simion ne face imediat să ne gândim nu numai la o personalitate culturală de prim rang,

ci la o adevărată instituție. De fapt, Eugen Simion reunește în sine mai multe instituții. Mai întâi este vorba despre cercetătorul asiduu care, de decenii, s-a aplecat asupra zestre noastre literare, arătând țării și lumii valoarea creației românești, reliefând pentru publicul instruit fațete necunoscute ale romanului, nuvelei, schiței, eseului literar, dramaturgiei, poeziei din spațiul nostru spiritual. A fost și este o muncă de erudit, merită să talmăcească lumea ideală recreată de scriitori, o lume în care ne refugiem toți, de care avem atâta nevoie și care ne poate face să privim viața cu încredere. Este aproape imposibil să ni-i reprezentăm pe Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Ion Creangă, Eugen Lovinescu, Petru Dumitriu, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Lucian Blaga, Tudor Vianu, George Călinescu, Nichita Stănescu și pe atâția alții fără inspiratele referințe critice ale lui Eugen Simion”.

În altă ipostază, cel evocat aici este și profesorul care a format generații întregi de alți profesori, de critici, istorici și teoreticieni literari, de scriitori, de iubitori ai textului literar

și, implicit, de oameni de cultură. Profesorul este cel chemat să explice emulilor lumea în termeni clari, preciși, concisi și exacti, care să ajungă pe calea cea mai scurtă la receptori. Eugen Simion a făcut dascălie din vocație, dar și din imensa acumulare de cunoștințe realizată de tânăr, din calitatea de polihistor al secolului al XX-lea, din stăruința și străduința prin care a interpretat lumea recreată de scriitori. Cercetătorul, criticul și dascălul Eugen Simion este și creator și animator de reviste literare, de asociații și fundații, organizator de congrese, colocvii și conferințe care au în prim-plan literatura, arta și cultura în general. Ca editor și restituitor al valorilor beletristice clasice, Eugen Simion ne-a întors spre origini, spre modele, spre coloana vertebrală a literaturii române și spre filioanele sale europene și universale. Devreme sau târziu, dar întotdeauna temeinic, au venit și recunoașterile, consacrarile, onorurile meritate, răsplățile spirituale pentru acribia demonstrată, pentru ascuțimea observațiilor interpretative, pentru restituiri, pentru învățătura și

educația date altora. Cea mai înaltă recunoaștere a fost, fără îndoială, alegerea sa în Academia Română, cel mai înalt for de consacrare intelectuală din România, adică în acea instanță a elitelor, aflată de peste un secol și jumătate în serviciul națiunii noastre. Prezența sa în Academie s-a făcut remarcată în asemenea măsură, încât confrății Domniei Sale l-au ales, pentru două mandate consecutive, președinte al instituției. A îndeplinit înalta funcție din 1998 până în 2006. Din 2006 este și director general al Institutului de Istorie și Teorie Literară «G. Călinescu» al Academiei Române. Ca președinte al Fundației Naționale pentru Știință și Artă (FNSA), creată în ianuarie 1998, Domnia Sa a inițiat cea mai amplă serie de editare a clasicilor literaturii române, anume colecția «Opere fundamentale» – un fel de Pléiade românească – ajungând să numere astăzi mai mult de 200 de volume.

Ca Președinte al Academiei, al Secției de Filologie și Literatură a Academiei, al menționatului Institut «G. Călinescu», Eugen Simion a inițiat, coordonat și elaborat (...) «Dicționarul-tezaur al limbii române», început de mai bine de un secol, finalizat inițial într-o ediție cu 37 de volume, urmată de o alta în 19 volume, care cuprinde aproape 200.000 de cuvinte, fiind demn să fie pus alături de cele mai importante opere similare ale celor mai răspândite limbi din lume. Tot ca președinte al Academiei, Eugen Simion a stimulat secțiile Academiei Române să elaboreze opere fundamentale ale domeniilor respective, precum *Tratatul de istoria românilor, din cele mai vechi timpuri până azi*, în zece volume (cuprinzând trecutul nostru de după al Doilea Război Mondial până la 1989).

Evocarea numelui lui Eugen Simion conține în sine ideea de perenitate, de statornicie și chiar de nesfârșit. Dacă viața pământească trece repede («vita brevis»), opera unora dintre oameni rămâne («ars longa») și, astfel, în ciuda timpului care curge necruțător («Fugit irreparabile tempus»), acei fericiți pot pretinde că au fost atinși de harul zeilor («Et in Arcadia ego!»). Eugen Simion este o astfel de personalitate fastă, născută sub o zodie generoasă și cu auguri favorabili, o personalitate care a găsit proporția fericită între muncă și talent și care și-a revărsat mereu preaplinul creației sale spre oameni. Eugen Simion este, prin educația dobândită, produsul unor instituții și, prin activitatea sa de decenii, creatorul unor instituții. Dar chiar fațetele personalității sale întruchipează instituții, adică piloni ai națiunii și se înscriu, încă din viață, prin creația sa, în colecția pe care a inițiat-o, aceea de opere literare fundamentale ale națiunii române.”

Eugen Simion a fost timp de două mandate președinte constructor al Academiei.

Atitudinea sa față de politică (...) a fost una pragmatică și nu l-a interesat decât în măsura în care

OMUL ȘI CĂRȚILE

interferă cu proiectele sale academice. Neangajarea sa politică în anii nouăzeci a surprins mediul academic și i-a fost aspru reproșată de către unii colegi de generație și de o parte a «intelighenției» românești, dar angajamentele sale au mers în altă direcție și cred că nu a greșit. Desigur, participarea elitelor intelectuale la mișcarea politică post-decembristă rămâne un subiect controversat dar, retrospectiv privind, bilanțul pare a fi negativ deoarece, cu mici excepții, construcțiile politice ale intelectualilor români au eșuat și au avut ca efect colateral nedorit clivajul mediului cultural românesc. Totuși, domnul Eugen Simion nu s-a limitat la contemplația pasivă a fenomenului social-politic românesc, ci s-a implicat și a excelat în proiecte importante pentru cultura română. Înainte de 1989 a evitat compromisurile cu puterea totalitară, păstrându-și nealterată demnitatea intelectuală, tot așa cum, după Revoluție, ignorând chemările sirenelor politice, a navigat pe o mare tulbură spre reperele viabile ale culturii române. Este, desigur, un european convins, dar și unul anti-globalist, deoarece perspectiva pierderii identității culturale europene și, în particular, a celei românești îl neliniștește. A fost și a rămas însă o conștiință intelectuală și națională și, totodată, un artizan al proiectelor împlinite. Coexistența acestor trăsături în aceeași structură de personalitate este o surpriză, dar îl întregește ca om.”

Inițiativa creării unei săli de lectură pentru studenți la Biblioteca Academiei Române, care aparține fiicei academicianului Simion, a fost una benefică, în sensul valorizării bibliotecii sale private.

Critic de anvergură europeană, Eugen Simion și-a dedicat viața literaturii și, în mod special, scriitorilor din România, o țară în care, așa cum s-a spus, trăiesc «oameni și cărți». Această misiune, pe care a dezvoltat-o în numeroase scrieri, precum «Scriitori români de azi», «Fragmente critice», și în demersul enciclopedic «Dicționarul general al literaturii române» la fel ca și în crearea admirabilei colecții «Opere fundamentale», care este echivalentul românesc al *Bibliothèque de la Pléiade*, fără a uita publicarea integrală a tuturor manuscriselor Eminescu a fost îndeplinită. Priceput la înțelegerea structurii profunde a evoluției literare, el reușește, de asemenea, să-și concentreze analiza asupra autorilor singurari care sunt, în același timp, aliați esențiali în căutarea sa critică, precum Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran. Cultura română s-a zidit în timp, la fel ca Acropola ateniană, în secolele ulterioare micenienilor.

De la „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie”, până la tomul celor 38 de volume ale notițelor lui Mihai Eminescu, numite „caiete” de domnul profesor Simion, filologia românească, știința care se ocupă cu studiul culturii

naționale, s-a sprijinit pe umerii a opt coloși: Bogdan Petriceicu-Hașdeu, Tudor Vianu, George Călinescu, Alexandru Rosetti, Șerban Cioculescu, Iorgu Iordan, Eugen Lovinescu și Eugen Simion. Meritul incontestabil al academicianului Eugen Simion este că a anulat fatidicul „românul nu duce nimic până la capăt.” A publicat întreaga operă a celor care și-au propus cele mai curajoase

proiecte ale culturii naționale. S-a zidit pe el, nu numai în *Opera Omnia*, ci și în operele prelaților care au slujit cuvântul românesc și au săvârșit liturgica unui popor binecuvântat.

Înainte de a fi un francofon recunoscut, decorat cu *Legiunea de onoare*, un exeget al școlii germane de critică literară, a fost un dascăl care a modelat cariere și a dat suflet scrisului celor plecați și

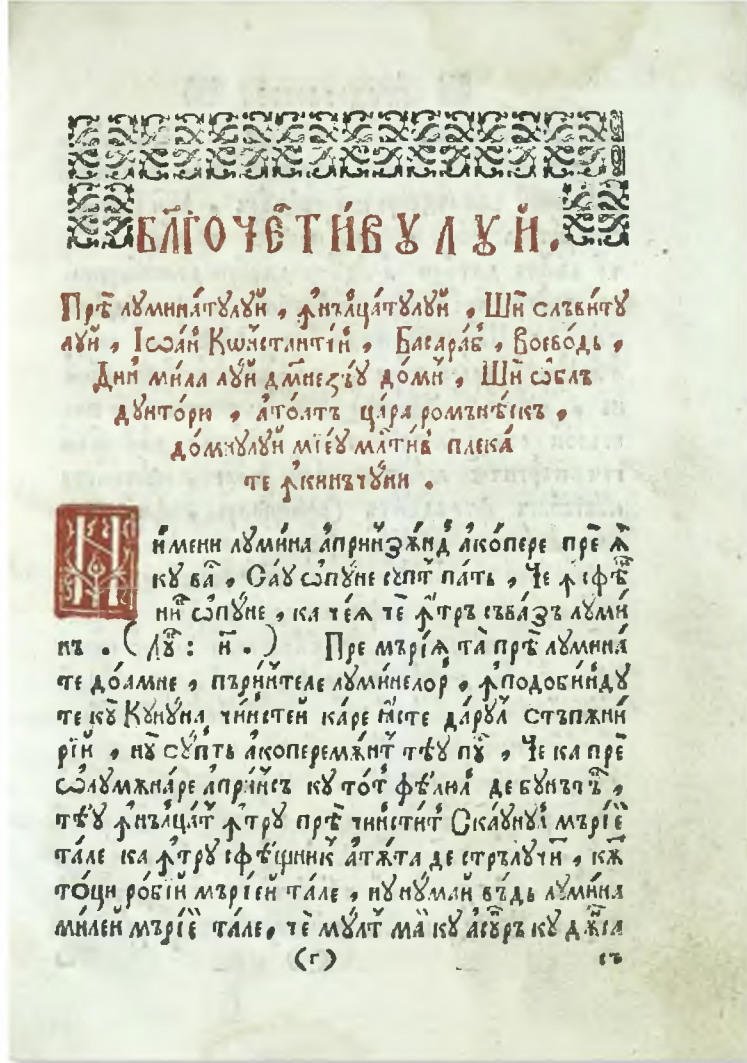
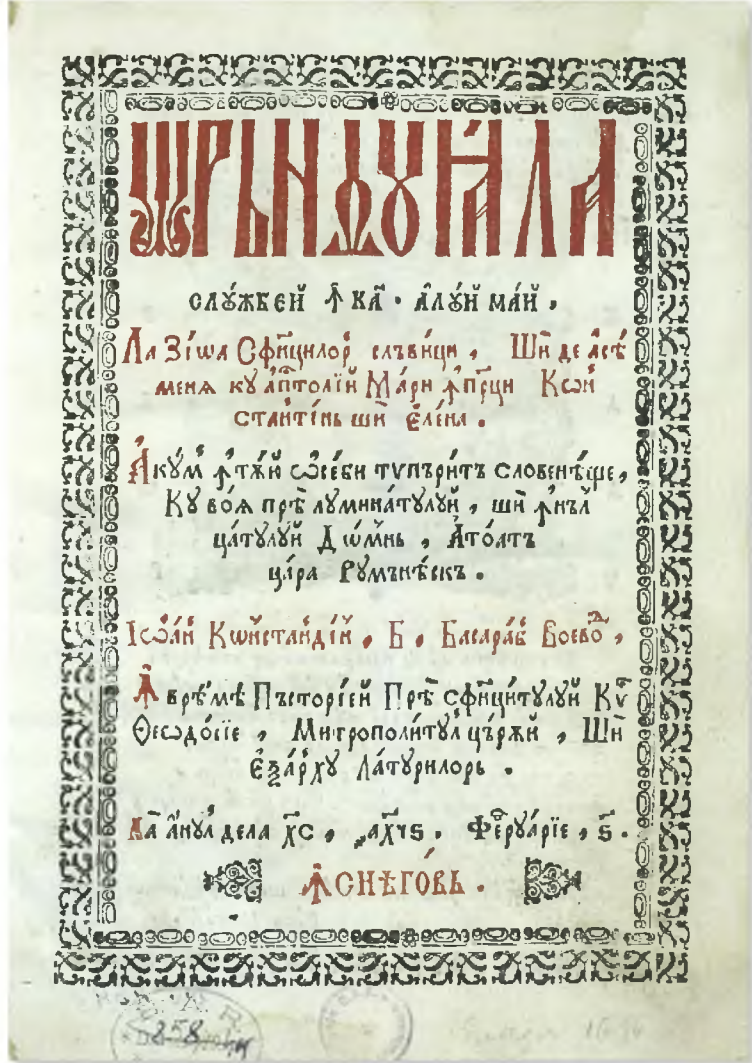
nemântuiți. Meritul său e că a știut că lucrul bine făcut e cel început și finalizat, fără a străluci sub reflectoare și a purtat mantia academică, doar pentru a sluji, nu pentru a fi slujit.

Înainte de a fi profesor, critic, lingvist, filolog, traducător, eseist, arhivist, editor sau publicist, Eugen Simion a fost un mare român.

Gabriela Dumitrescu

ANTIM IVIREANUL, TIPOGRAFUL MIHAIL

Încă din vremea când era egumenul Mănăstirii Snagov și coordona activitatea tipografiei de aici, ale cărei baze el însuși le pusese, Sfântul Antim Ivireanul creează o adevărată școală de tipografi, adunând în jurul său numeroși ucenici, dintre care trei s-au distins în mod deosebit: ipodiaconul Mihail Iștvanovici, Gheorghe Radovici și ieromonahul Dionisie Floru. Emulația cărturărească din jurul tipografiilor de la București, Snagov și Râmnic a făcut ca aceste centre de cultură să atragă cu timpul din ce în ce mai mulți oameni învățați, traducători, corectori, gravori, dând naștere astfel la o adevărată mișcare intelectuală, care se va dezvolta sub oblăduirea Bisericii și a lui Vodă Brâncoveanu. De la cei trei ucenici ai sfântului ierarh au deprins acest meșteșug o serie de tipografi pe care-i vom întâlni în decursul întregului secol XVIII la București, Râmnic și Buzău. Mihail Iștvanovici își va începe așadar ucenicia în Țara Românească, deprinzând meșteșugul tipografic pe lângă Antim Ivireanul, pe care, în 1694 îl va urma la Mănăstirea Snagov, iar în 1696 își face debutul tipografic, prin imprimarea cărții Orânduiala slujbei Sfinților Constantin și Elena, în românește și grecește. Cartea este însoțită de opt versuri politice închinare lui Constantin Brâncoveanu și de o prefață în care își exprimă devotamentul față de dascălul său. Foarte puține informații biografice ne-au rămas până astăzi despre cei trei principali ucenici tipografi ai Sfântului Ierarh Antim. Primul dintre ei, și poate cel mai important, este ipodiaconul Mihail Iștvanovici. După unii istorici, era originar din Ardeal, fiind fiul unui anume Ștefan, de unde și numele de Iștvanovici, corespondent maghiar pentru Ștefan, căruia i s-a adăugat sufixul slav „vici” (fiul lui). Alți cercetători spun însă că se născuse în Țara Românească, argumentând mai ales cu faptul că, dacă în timpul activității sale la Snagov și Râmnic va semna simplu „Mihail Iștvanovici ipodiaconul tipograf”, în momentul în care va merge dincolo de granițele Țării Românești, la Bălgrad, sau în Georgia de astăzi, va semna „cel din Ungrovlahia”. La Snagov vor apărea nu mai puțin de 14 cărți: șapte în limba greacă, patru românești, una în slavonă, una greco-română și una greco-arabă. Cifrele arată că la acea vreme cartea grecească avea încă o clară preponderanță numerică, urmare a influenței culturii grecești exercitate de ierarhii greci de la curtea lui Vodă Brâncoveanu. În trei ani de activitate la Snagov, tânărul ucenic Mihail va reuși să-și însușească temeinic meșteșugul tipografic. În contextul politicii de stat austriece de atragere a românilor ortodocși transilvăneni la catolicism, Sfântul Antim publică în limba greacă, în 1699, o *Mărturisire ortodoxă*, la îndemnul și cu cheltuiala domnitorului.

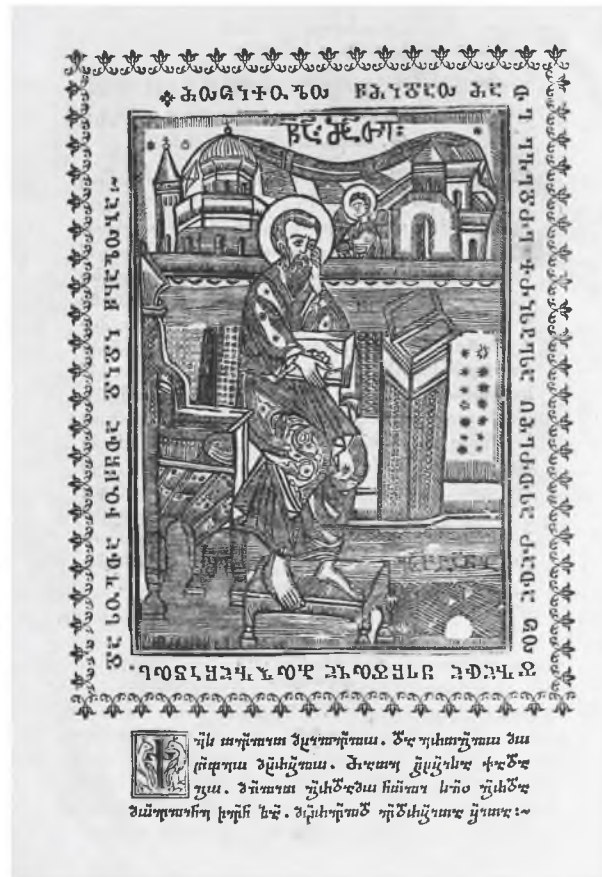
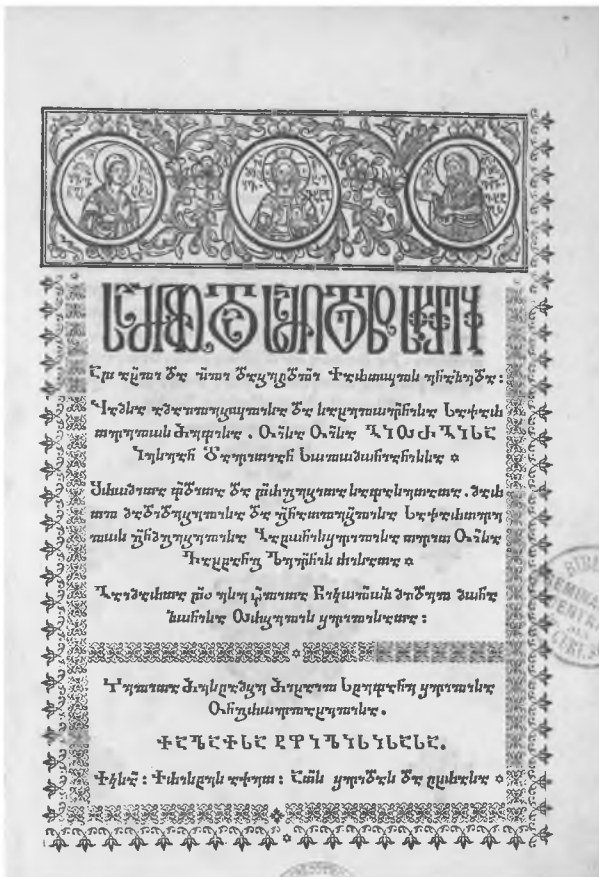

Orânduiala slujbei în 21 a lui mai, la ziua sfinților slăviți și de asemenea cu Apostolii Mari Împărați, Constantin și Elena. Snagov 1696; BAR, CRV 102

În același an, la rugămintea Mitropolitului Atanasie Anghel, Constantin Vodă Brâncoveanu îl va trimite în Transilvania pe tânărul Mihail Iștvanovici ca să tipărească la Bălgrad (Alba-Iulia) cărți în apărarea Ortodoxiei românești, ca răspuns la propaganda romano-catolică. Iștvanovici va organiza tipografia Mitropoliei transilvănene și va tipări aici un *Chiriacodromion*, volum bogat, cu 418 foi, care reprezintă o prelucrare a Cazaniei lui Varlaam din 1643, precum și prima carte pentru învățământul elementar în limba română, intitulată: *Bucoavnă ce are în sine deprinderea învățaturii copiilor la carte*. La Bălgrad, ucenicul nu tipărește decât două cărți, tristele evenimente care au survenit determinându-l să se reîntoarcă în Țara Românească. În 1701, Curtea din Viena desființa vechea Mitropolie ortodoxă a Transilvaniei cu sediul la Alba Iulia, în locul ei creându-se o episcopie unită, supusă arhiepiscopului romano-catolic maghiar din Esztergom. După ce Sfântul Antim este hirotonit Episcop al Râmnicului, la 17 martie 1705, utilajele pentru

secțiile greacă și română ale ti-parniței de la Snagov vor fi transportate la Râmnic. Fiind prins cu noile responsabilități de ierarh și cu traducerea cărților de cult din grecește în românește, Sfântul Antim îl cheamă, în 1706, pe Mihail Iștvanovici de la Alba-Iulia pentru a-l ajuta în tipografie, astfel că ultimele șase cărți apărute aici vor fi tipărite de ucenicul strămutat din Bălgrad. Cu ajutorul lui, în 1706, ierarhul va tipări la Râmnic prima ediție din Țara Românească a Liturghierului și a Molitfelnicului în limba română. Lucrarea, intitulată *Evhologhion* adică *Molitvenic*, însuma 454 de pagini și

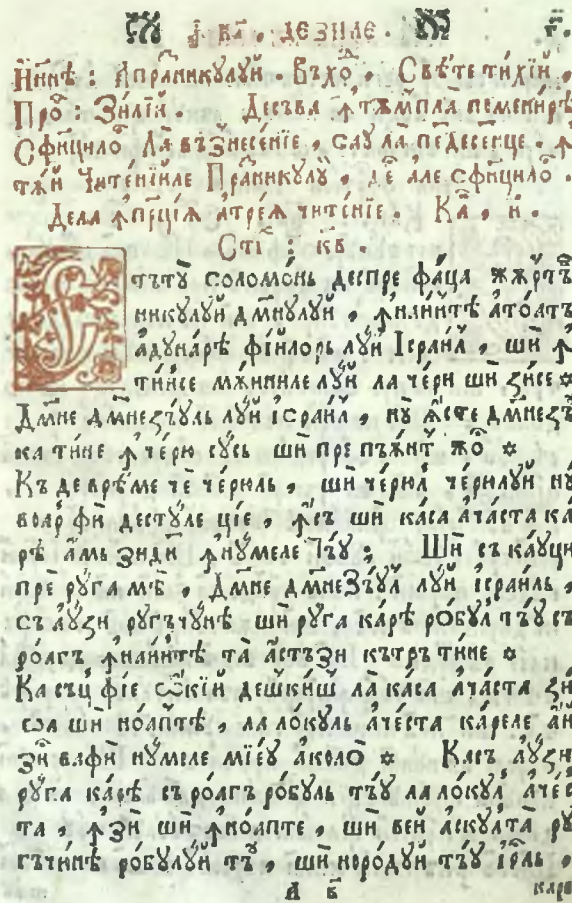
purta semnătura ucenicului, având însă două volume: primul era un Liturghier, al cărui text dovedea superioara traducerea din grecește a lui Antim față de cea făcută de Dosoftei, al doilea volum fiind Molitfelnicul propriu-zis. După o activitate prodigioasă la Râmnic, în 1708, Mihail Iștvanovici va fi trimis în Iviria (Georgia de astăzi) pentru a duce la Tiflis (Tbilisi) utilajul necesar înființării primei tipografii cu caractere georgiene din această țară. Tipografia va funcționa până în 1722, iar prezența aici a ucenicului venea probabil ca răspuns al ierarhului Antim la

Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie. Tiflis 1709; Sf. Evanghelist Matei--gravură

Apostolii Mari Împărați Constantin și Elena - gravură

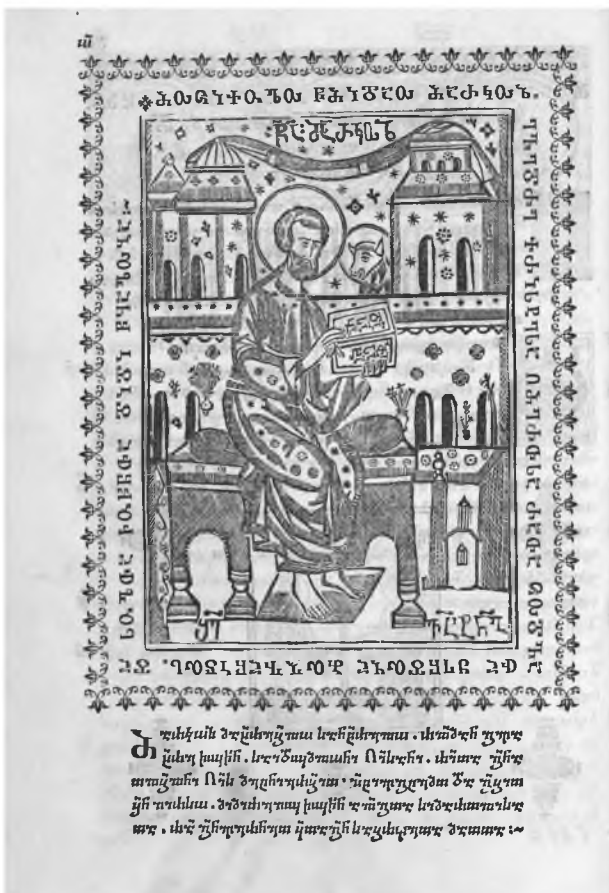
rugămintea adresată domnitorului Brâncoveanu de către regele georgian Vahtang al VI-lea. În 1709, împreună „cu ucenicii săi”, meșteri români și autohtoni, Mihail Iștvanovici scoate la Tbilisi Evangheliarul, prima carte tipărită în limba georgiană. Este vorba de o Evanghelie în folio mic, însumând 313 pagini, în care Mihail Iștvanovici va utiliza, deși într-o formă mai stângace, o gravură frontispiciu de tip antimian, cu trei medalioane, în care sunt reprezentați Mântuitorul, Maica Domnului și Sfântul Ioan Botezătorul. În 1710, Mihail Iștvanovici tipărește un Liturghier, lucrare care se încheie cu o serie de versuri românești cu caractere georgiene. Se pare că, în timpul aceluiași rege georgian, Iștvanovici se va ocupa și de tipărirea Apostolului. De asemenea, este posibil ca tot ucenicul Sfântului Antim să fi tipărit, în 1712, atât poemul „Omul în pielea tigrului”, al celebrului poet georgian Șota Rustaveli, cât și „Despre creații”, traducere din limba persană în georgiană făcută de cneazul Vahtang însuși. În primăvara anului 1712,

Iștvanovici este trimis de Vahtang la Moscova, purtând și o solie din partea Patriarhului Hrisant Notara. De acolo, din dorința de a-și îmbunătăți pregătirea în cele ale tipografiei, ucenicul tipograf este trimis, tot de Vahtang, în Olanda, unde însă nu rămâne multă vreme. În același an, tipograful român se întoarce în Georgia, unde tipărește cu „tipar grecesc din Olanda” o carte care cuprinde laudele Maicii Domnului, precum și diferite alte lucrări. Începând din acest moment se pierde urma acestui mare tipograf român.

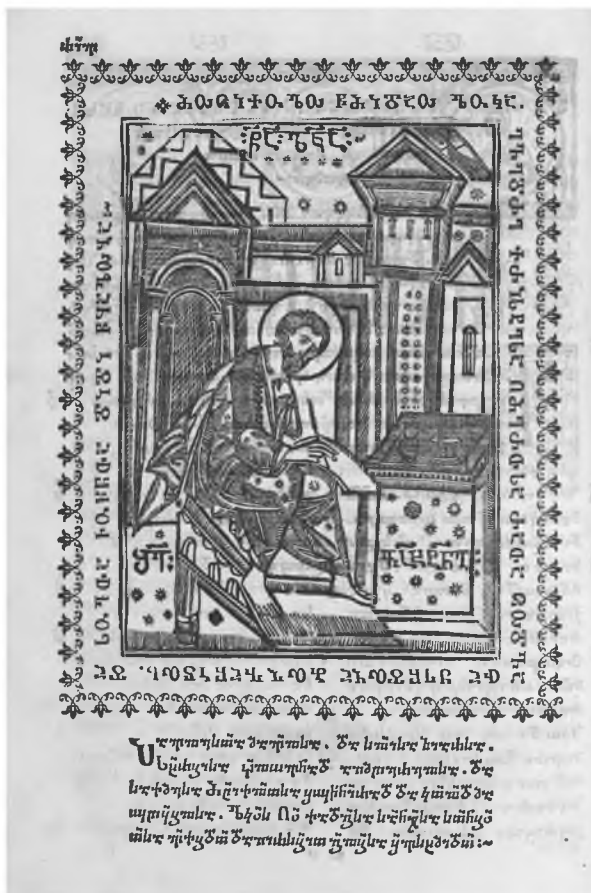
Prin amploarea activității sale, Mihail Iștvanovici va rămâne în conștiința culturală a neamului nostru drept unul dintre acei intelectuali patrioți care au contribuit la apărarea Ortodoxiei și a unității naționale a românilor prin intermediul tiparului. Alături de *Cazania lui Varlaam*, apărută la Iași în 1643, *Chiriacodromionul* tipărit de acest maestru tipograf s-a dovedit una dintre cele mai apreciate cărți ale epocii. Iștvanovici este însă și un deschizător de drumuri în dezvoltarea cultural-religioasă a poporului georgian. La fel cum

Sfântul Ierarh Antim se va fi identificat cu limba, sufletul și năzuințele neamului nostru românesc, tot așa și vrednicul său ucenic, român de neam, va îmbrățișa cultura georgiană, ajungând să semneze ultimele sale cărți cu caractere georgiene: „S-a tipărit la Tbilisi de mâna tipografului ungrovalah Mihail Ștefaneșvili”. Mihail Iștvanovici a format tipografii locale care au preluat sarcina tipăririi, până la distrugerea tipografiei de către armata otomană, la ocuparea Tbilisi. Regele Vahtang al VI-lea al Georgiei este cel care a primit tipografia din Țara Românească. În Olanda s-ar fi procurat caractere grecești, după care ulterior s-ar fi solicitat noi caractere la Amsterdam. Epitaful regelui Vachtang de la Astrakhan: „Eu, ultimul dintre frații mei, numit Vachtang./Am restaurant în patru ani sanctuarul din Mrskheta și Urbnisi./La Tbilisi am inițiat repararea templului Sionului./Pentru plăcerea mea mi-am construit un palat ornat cu gheață [poate cu sticlă ?] /S-a adus din Valahia o tiparniță, pentru multiplicarea cernelii cărților./Am direcționat apele râului Ktsia la Hunan pentru irigarea câmpurilor./ deversând canalul Mashkaveri în lac, am populat apele cu felurite feluri de pești./Am vânat în munți și am ucis cerbi și lupi./Am alcătuit un cod de legi, pentru ca judecătorii să nu aibă motive de dispute./De asemenea, am scris un comentariu la Istoria Eroului în Piele de Tigru, dar nu mă pot lăuda cu alte scrieri./ Cavalerii Curții mele regale erau faimoși pentru comportamentul lor nobil./La sfârșit, aceasta lume mi-a înlăturat bogățiile și regalitatea [poziția regală]>. Activitatea în Georgia a acestui Mihail Ungrovalah acoperă perioada 1708-1711, el lucrând chiar lângă palatul regal, tipografia fiind instalată în cele zece camere din Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul” aflată în apropiere. Sunt tipărite aici zece cărți: 1709 - „Sakhareba akhareba” (Evanghelia), „Davitni” (Cartea Psalmilor), „Ssamot sikulo” (Faptele Apostolilor), „Kondaki” (Cântece de laudă), „Zhamni” (Cartea de rugăciuni), „Lotsvani otsvani” (O colecție de rugăciuni), „Biblia”, „Stsavla”, „Tu Vitar Martebs Modzgvarsa u Vitar Martebs Modzgvarsa Stsavleba Motsapisa tsavleba Motsapisa ” (Învățătura sau modul în care un preot trebuie să își învețe elevul). În anul 1712 a fost tipărit și poemul epic național georgian Shotta Rustaveli hotta Rustaveli „Vepkhistaosani epkhistaosani” (Viteazul în piele de tigr) de către fiul protopopului curții regale, Micail, căruia Mihail Iștvanovich îi predase tipografia. În perioada captivității regelui Vaktang VI în Persia și încă trei ani după revenirea lui în Georgia, între 23 aprilie 1712 și 1718, nu a mai fost tipărită nicio carte

Ioana Protopopescu

Sf. Evangelist Luca-gravură

Sf. Evangelist Marcu-gravură

JURNALUL UNUI DIPLOMAT - DAVID UNGNAD

David Ungnad von Sonnegg s-a născut în anul 1535 într-o veche familie de cavaleri din Carintia, numită inițial Weißenwolf, ca unic fiu al lui Andreas von Ungnad, baron de Sonnegg, din căsătoria sa cu Johanna, doamnă de Pernstein. Educat sub îndrumarea directă a tatălui său, devotat doctrinei protestante, Ungnad a fost inspirat de spiritul marțial al epocii sale și s-a consacrat vieții în slujba armelor, încă de la vârsta de 18 ani.

David Ungnad s-a dedicat studiilor teologice și lingvistice, devenind elevul favorit al celebrului Melancton, iar apoi, în 1562, rector al universității din Wittenberg. După moartea tatălui său, în 1563, a părăsit Wittenbergul, a luat din nou armele și a luptat în slujba lui Frederic al II-lea al Danemarcei în timpul Războiului de șapte ani, împotriva lui Eric al XIV-lea al Suediei.

Urmând un îndemn interior, Ungnad a pornit în călătorii, vizitând Suedia, Anglia, Franța, Italia ajungând și la Viena în 1571, unde, datorită amplei sale educații științifice, a fost invitat la curtea imperială.

În anul 1572, împăratul Maximilian al II-lea l-a trimis la Constantinopol pentru a plăti tribut Înaltei Porți și pentru a prezenta cadouri sultanului Selim al II-lea și demnitarilor săi.

Astfel, David Ungnad a fost acreditat de către sultanul Selim al II-lea ca ambasador al Imperiului Habsburgic, între anii 1572 și 1578.

Timp de câteva luni în 1575, Ungnad s-a angajat să raporteze și să încerce să prevină o misiune de spionaj otomană încredințată recentului convertit la islam Markus Penckner. Sursele supraviețuitoare oferă informații valoroase asupra aspectelor practice ale informațiilor austro-habsburgice despre aceia pe care îi considerau „inamicul ereditar” și clarifică cooperarea celor două ramuri ale Casei de Habsburg în astfel de chestiuni.

În același timp, episodul a oferit diplomatului David Ungnad, ocazia de a-și demonstra competența în adunarea de informații și valoarea sa pentru dinastia de Habsburg. După încheierea misiunii diplomatice, Ungnad a plecat la Salzburg, la Bleiburg și apoi în Carintia, unde și-a celebrat căsătoria cu Eva Longin de Wellenburg în anul 1579.

În anul 1584, Ungnad, fără să fi deținut anterior vreoa funcție militară specială, a fost numit de către împăratul Rudolf al II-lea, președinte al Consiliului de război al Curții, funcție pe care a deținut-o cu mare faimă și succes timp de 15 ani. Ungnad a demisionat din funcțiile sale în anul 1599. După acest moment, deși nu se mai afla în serviciul activ, David Ungnad, nu numai că era consultat cu privire la probleme importante, dar i se încredințau și misiuni politice. Spre exemplu, în anul 1600 Ungnad a participat, în calitate de comisar imperial, la medierea disputelor maghiare de la Kosice, oraș în care

David Ungnad von Sonnegg

Selim al II-lea - al unsprezecelea sultan al Imperiului Otoman

Pagini din Jurnalul lui David Ungnad von Sonnegg BAR, Ms german 7

și-a încheiat onorabila carieră la 22 decembrie.

Trupul pământesc al războinicului și omului de stat extrem de talentat a fost adus la Horn, Viena și depus în biserica parohială.

Manuscrisul din anul 1575, este cel mai vechi manuscris german din colecția Bibliotecii Academiei Române (ms. german 7). Acesta conține informații din perioada mandatului lui David Ungnad în calitate de ambasador la Constantinopol, la curtea Sultanului Selim al II-lea. Conținutul jurnalului este structurat pe luni și conține texte scrise în diverse limbi (germană, turcă, latină, italiană). Documentul include rapoarte, scrisori, traduceri ale unor

documente, rezumate ale întâlnirilor și discuțiilor între diverse personalități ale vremii; pe marginea unor pagini apar adnotări și post-scriptum-uri.

Jurnalul conține 408 file, scrise pe hârtie, cu cerneala neagră și rădăcinie. Manuscrisul este legat în pergament, iar pe pagină completă, oglinda textului măsoară 280 mm x 165 mm. Textele ce compun această lucrare sunt scrise de mai multe mâini.

Manuscrisul a fost cumpărat în luna decembrie 1888 de la Anticariatul Gilhofer & Ranschburg din Viena, probabil la cererea lui V. A. Urechia.

Manola Ciobanu

TEZAU - Foaie a
Bibliotecii Academiei Române.
Calea Victoriei Nr. 125,
Sector 1, București
COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor șef:

Petre Mihai Băcanu

Redactori:

Gabriela Dumitrescu,

Lorența Popescu,

Oana Lucia Dimitriu,

Luminița Kövari,

Carmen Albu

Tehnoredactare/Prezentare grafică:

Hașegan Ștefan Dumitru

Gabriela Dumitrescu

Tezaur (București)

ISSN 2784 - 062X ISSN-L 2784 - 062X